

ד. שביעית

מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל *

על עבודת נכרי בשביעית בזה"ז בשדה השייך לישראל

במנין המצוות שלפני ההלכה סי' א' כ' הרמב"ם: "שתשבת הארץ בשביעית ממלאכתה" משמע שהשבייתה היא חובת הארץ, דומיא דשבייתת בהמה תשבת דאפי' נכרי עושה מלאכה בבהמתו בלא ציווי ודעתו ג"כ עובר בעל הבהמה על מ"ע דשבייתת בהמה, וה"נ אם נכרי עובד את הארץ בשביעית עובר בעל הקרקע הישראל משום שבייתת הארץ.

אבל אח"כ בפנים בה"א כתב: "מ"ע לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן כו' וכל העושה מלאכה כו' עובר כו'", משמע דהמצוה היא אקרקפתא דגברא והעובר הוא רק עושה המלאכה, ע"כ גלע"ד דתרווייהו איתנהו כיון שהכתוב אומר: ושבתה הארץ שבת לד' ואח"כ מפרש: שדך לא תורע בלשון נוכח, שמדבר לישראל, א"כ הוי כמפרש: שמה נקרא שבייתת הארץ שלא יעשה ישראל בה מלאכה, ונפ"מ דאם ישראל עושה עבודת הארץ הוא עובר ג"כ על מה שלא שבתה הארץ, אבל כ"ו שאין ישראל עושה מלאכה כ"א נכרי אין זה נקרא ביטול לשבייתת הארץ, כיון שפירשה תורה ד"ו בכלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, דהיינו כשישראל עובד.

אלא די"ל דאם ישראל עובד בשדה ישראל חבירו עוברים הבעלים ג"כ בשבייתת הארץ שזה נקרא ביטול לשבייתת הארץ. ונראה דרש"י בסוגיא דע"ז ד' ט"ו ב' דפירש אהא דפריך שם: "והרי שדה דאדם מצוה על שבייתת שדהו בשביעית", בד"ה אדם מטעמא דקרא (דשבת) [דשנת] שבתון יהי' לארץ ולא מקרא: דשבתה הארץ, ולא ד"ובשנה השביעית שבת שבתון יהי' לארץ" הכתוב לפניו. משום די"ל כיון דאח"כ פרט: "שדך ל"ת" בלשון נוכח, י"ל דקאי דוקא על בעל השדה אבל אחר אינו עובר, ולא דמי לשבייתת בהמה שכתוב: "למען ינוח" ולא כתוב: שלא

* מועתק מכ"ק. וראה גם בה"קונטרס אחרון" לס' שבת הארץ. הקטע הראשון שם.

תעשה מלאכה בבהמתך. אבל כאן דכתיב: "שרך לא תזרע", י"ל תרתי בעיני בעל השדה בשדה ואז עובר ג"כ על שביתת הארץ, אבל כשאחר שאינו בעל השדה עושה מנא לן שעובר בעל השדה, ע"כ מייתי מקרא בתרא: "שנת שבתון יהי לארץ" שאין עליו תנאים, וי"ל שדיינינו בזה כלל ופרט וכלל אין אתה דן אלא כעין הפרט, דהיינו ישראל ולא נכרי.

ותוס' שם ד"ה מי דמי דייקו מפורש וכתבו ז"ל: והרי שדה דארם מצווה על שביתת שדהו וכשהיא ביד ישראל אחר יש בו איסור דאורייתא הא נכרי העובד אפי' קרקע של ישראל ג"כ אין הישראל בעל הקרקע עובר. ובאמת י"ל שתוס' ס"ל דאפי' כשישראל עובד אין בעל הקרקע עובר כ"א אותו הישראל העובד לבדו. וכ"מ קצת דיוק לשונם, שכתבו שהאיסור הוא משום שיש איסור דאורייתא, והכונה כיון שיש איסור דאורייתא על שום ישראל אע"פ שאין איסור דאורייתא על בעל הקרקע המוכר ג"כ ראוי לגזור וזה צריך בירור מגלן, אבל עכ"פ אם נאמר דבעל הקרקע ג"כ עובר ודאי דלא עבר כ"א בישראל העובד, שכך פירטה תורה את הפרט.

ולפי זה בנכרי העובד עבודת ישראל בשביעית אין כאן איסור דאורייתא רק איסור שבות להמחמירין וס"ל דבכל האיסורין דיינינו להחמיר בהך ספיקא דבב"מ ד' צ' ב' בענין חסימה. וכבר כתבנו דנראה לע"ד דהרמב"ם ס"ל דדיינינו בזה לקולא ככל ספק דרבנן ואפי' אם נאמר דבשביעית דאורייתא נידון לחומרא, אבל בשביעית בזה"ז הוי שבות דשבות, דאפי' בשבת מותר במקום מצוה או דחק. א"כ י"ל דהיתר פשוט הוא לעבוד ע"י נכרי אפי' בלא שום דרך של היתר, וכל מה שנוקקים לענין של היתר הוא רק לענין שלא יהי' על הפירות דין קדושת שביעית, דמצד זה בעיני שתחי' הקרקע של נכרי, ועל זה מועיל מה שמוכרים לנכרי.

אבל לענין היתר העבודה לא הי' צריך מכירה כלל כיון שהעובד הוא נכרי, וכן משמע דפריך: "והרי שביעית שאדם מצווה על שביתת שדהו", היינו משום דרוצה לאקשוויי מהא דמתירין בית הלל למכור שדה ניר לישראל החשוד, דאז יש איסור תורה של שביתת הארץ, ולפי מה שכתבנו גם לבעלים. אבל כשנכרי עובד אין זה נקרא כלל שאין הארץ שובתת והוי ככל שבות דעלמא בעניני לאוין שאע"פ שיש מקום להחמיר בספק במקום שגוף האיסור הוא של תורה, אליבא דכו"ע אין מקום להחמיר במקום שיי"א שאין כאן איסור תורה כלל בזה"ז, והכי נקטינו ע"פ הרבה רבוותא, חוץ ממקצת הסוברים דלא נוהג כלל בזה"ז, כהרו"ה ובעה"ת, אע"ג דלא סמכינן עליהו בגוף הדין, מ"מ יראה לעשותם סניף לענין שבות דאמירה לנכרי די"ל דאפי' באיסור תורה שרי כה"ג.